

ਸੇਵਾ

ਭਾਗ-3

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਘਰ ਦਾ—

‘ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ’ ਬਣ ਕੇ
‘ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ’ ਬਣਕੇ
‘ਮੁਰਦਾ’ ਹੋ ਕੇ
‘ਮੁਰੀਦ’ ਬਣਕੇ
‘ਪਾ-ਖਾਕ’ ਹੋ ਕੇ
‘ਮਣੀ-ਮਨੂਰੀ’ ਛਡਕੇ
‘ਆਪਾ’ ਵਾਰ ਕੇ

ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਲਈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥

ਏਹਾ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ-34)

ਗੁਰ ਕੀ ਟਹਲ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਭਾਣੀ ॥ (ਪੰਨਾ-671)

ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਕਹੀਐ ॥

ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਸਮਸਰਿ ਸਹੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ-1076)

ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਸੇਵਾ— ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਿਰਬਾਣ, ਨਿਰਮਲ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ, ਪਿਆਰ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ ਦੇ ਚਾਓ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਭਾਵਨੀ ਲਾਈਐ ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਹਾਠੀਲਾ ॥ (ਪੰਨਾ-498)

ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਪਿਆਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-512)

ਇਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਹਿ ਚਾਕਰੀ ਹਰਿ ਨਾਮੇ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਨਿ ਆਪਣਾ ਕੁਲ ਕਾ ਕਰਨਿ ਉਧਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-552)

ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਣੀ ਤਿਸੁ ਲਾਏ ਹੇਤ ਪਿਆਰੁ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ਲਗਿਆ ਭਉਜਲੁ ਤਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1442)

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਗਾ ॥ (ਪੰਨਾ-273)

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਨ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਮੇਟਿ ਮਿਲਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-866)

ਜਿਸ ਕੈ ਮਸਤਕਿ ਕਰਮੁ ਹੋਇ ਸੋ ਸੇਵਾ ਲਾਗਾ ॥ (ਪੰਨਾ-964)

ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨੋ ਲੈਹਿ ਤੂ ਲਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-1011)

ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ਸੋਈ ਜਨੁ ਲਾਗੈ ॥ (ਪੰਨਾ-1070)

ਜਿਸਨੋ ਲਾਇ ਲਏ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਜਿਸੁ ਵਡਭਾਗ ਮਥਾਇਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-1078)

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-1172)

ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ (ਪੰਨਾ-1395)

ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਣੀ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ (ਪੰਨਾ-300)

ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੀਆ ਸੇਵਾ ਸਚੁ ਸਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-421)

ਕਰਿ ਦਾਸ ਦਾਸੀ ਤਜਿ ਉਦਾਸੀ ਕਰ ਜੋੜਿ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਜਾਗੀਐ ॥ (ਪੰ.-457)

ਸਤਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਦਾ ਕਰਿ ਭਾਈ ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-638)

ਪਾਨੀ ਪਖਾ ਪੀਸਉ ਸੰਤ ਆਗੈ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਜਸੁ ਗਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-673)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇਉਂ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ—

ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਧ ਜੀ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-11)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਸੇ ਧਨਵੰਤੇ ਐਥੇ ਓਥੈ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵਣਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-112)

ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-725)

ਗੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਆਰੇ ॥
 ਓਇ ਬੈਸਹਿ ਤਖਤਿ ਸੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-1026)

ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਨਰਕਿ ਨ ਜਾਏ ॥
 ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਏ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਪਾਏ
ਗੁਰੁ ਕਰਦਾ ਨਿਤ ਜੀਅ ਦਾਨਾ ਹੇ ॥ (ਪੰਨਾ-1075)

ਜਿਨਿ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥
ਓਹੁ ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-1100)

ਹਰਿ ਸੇਵੇ ਸੋ ਹਰਿ ਕਾ ਲੋਗੁ ॥
ਸਾਚੁ ਸਹਜੁ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1172)

ਸੇਵਕ ਕੈ ਭਰਪੂਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵਾਹ ਗੁਰੁ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਸਦਕਾ ॥ (ਪੰਨਾ-1403)

‘ਸੇਵਾ’ ਬਗੈਰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਭਗਤੀ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ—

ਨਾਮ ਦਿੜੁ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੇਵ ॥ (ਪੰਨਾ-405)

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿ ਗੁਰਿ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਦਿੜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-423)

ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਗੈ ਬਿਨੁ ਸੇਵਾ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਪੰ.-506)

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚੀਨਸਿ ਆਪੈ ॥ (ਪੰਨਾ-1013)

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥
ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰੈ ਜੇ ਕੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-1342)

‘ਸਿਮਰਨ’ ਕਰਨਾ ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਯਾ ‘ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਈ’ ਕਰਨੀ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਹੈ—

ਹਰਿ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਣੀ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥ (ਪੰਨਾ-300)

ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਪੂਰੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-512)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਵੈ ਉਨਮਨਿ ਤਤੁ ਕਮਾਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-788)

ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-1343)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਨਿ ਆਪਣਾ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-1415)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਗਾਖੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ —

ਹਸਤੀ ਸਿਰਿ ਜਿਉ ਅੰਕਸੁ ਹੈ ਅਹਰਣਿ ਜਿਉ ਸਿਰੁ ਦੇਇ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਆਗੈ ਰਾਖਿ ਕੈ ਊਭੀ ਸੇਵ ਕਰੇਇ ॥
ਇਉ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਨਿਵਾਰੀਐ ਸਭੁ ਰਾਜੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਲੇਇ ॥ (ਪੰ.-647)

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਾਖੜੀ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥
ਸਬਦਿ ਮਰਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾ ਮਰਹਿ ਤਾ ਸੇਵਾ ਪਵੈ ਸਭ ਥਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-649)

ਨਾਨਕ ਸੇਵਕੁ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜੋ ਸਿਰੁ ਧਰੇ ਉਤਾਰਿ ॥ (ਪੰਨਾ-1247)

ਗੁਰ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1422)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਕਠਿਨ, ‘ਗਾਖੜੀ’, ‘ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ’ ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ, ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ, ਮਰ ਜੀਵੜੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ —

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਹੈ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-66)

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-495)

ਐਸੇ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ ॥ (ਪੰਨਾ-1302)

ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਗੁਰਿ ਧਰਿਆ ਹਾਥੁ ॥

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਦਾਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1340)

‘ਸੇਵਾ’ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਅੰਤ ਰੰਗਾਂ ਰੇਖਾ ਦੇ ਵਲਵਲਿਆਂ (Various emotional feelings) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਲਵਲੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ-ਰੰਗਾਂ-ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ —

ਖਿਆਲ

ਚਿਤਵਨੀਆਂ

ਕਰਮ

ਧਰਮ

ਨੇਕੀਆਂ

ਸੇਵਾ

ਘਾਲਣਾ

ਪਰਮਾਰਥ

ਪਾਠ-ਪੂਜਾ

ਦਾਨ-ਪੁੰਨ

ਜੀਵਨ

ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ‘ਧੁਰੋ’ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਅਨੁਭਵੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਠੁੱਲ੍ਹੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ

ਜੀਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਭਾਵਕ ਅਰਥ, ਅਨੁਭਵੀ ਭੇਦ, ਆਤਮਿਕ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝ-ਬੁੱਝ-ਚੀਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੇਣ ਲਈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਉਦਾਹਰਨ' ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ (routine) ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੁਦਰਤੀ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਯਾ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਫੁਰਸਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਮਮਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਤ ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਏਥੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਢੁੱਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ 'ਸੇਵਾ-ਭਾਵ' ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ-ਇਕ ਦਰਖਤ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਬੀਜ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬੀਜ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ' ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਉਪਜਦਾ, ਵੱਧਦਾ, ਫੁਲਦਾ ਤੇ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਦਰਖਤ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਮੀਂਹ, ਹਨੇਰੀਆਂ, ਝੱਖੜ, ਝਾਂਗੀ, ਗਰਮੀ-ਸਰਦੀ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਤ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੀ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਹੈ ਕਿ ਈਸਾਈ, ਪੁੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡਾਲ। ਉਹ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ (Spontaneously) ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਦੀ 'ਸੇਵਾ' ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਰਖਤ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਦਾਤਣਾ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਫਿਰ ਭੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ 'ਰਜ਼ਾ' ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆ 'ਆਪਾ' ਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਵੱਢ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਬਾਲਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ — ਫਿਰ ਭੀ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਨਿੱਘ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੱਟ, ਵੱਢ ਚੀਰ, ਰੰਦ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਇਤਨੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ — ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਵਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ (Unconsciously) ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ 'ਫੁੱਲ' ਨੂੰ ਲੈ ਲਵੋ—ਉਹ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ' ਰਾਹੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ, ਮਹਿਕ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦ ਜੋਬਨ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖਿੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਅਰਥਾਤ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਵੰਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ 'ਆਪੇ' ਦੇ ਗੁਣ ਉਸ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਡੁਲ੍ਹ-ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦੇ

ਹਨ। ਇਉਂ ਉਹ ਅਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਦਿਨ-ਰਾਤ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੋਮਲ ਪੰਖੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਮਲ-ਦਲ ਦੇਈਏ, ਜਾਂ ਅੱਗ ਉਪਰ ਉਬਾਲ ਕੇ 'ਅਤਰ' ਬਣਾ ਲਈਏ—ਤਾਂ ਭੀ ਇਤਨੇ ਕਸ਼ਟ ਅਤੇ ਜੁਲਮ ਸਹਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, 'ਫੁੱਲ' ਅਪਣੇ 'ਆਪੇ' ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਭਾਣੇ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਆਪਾ' ਵੰਡਣ ਦਾ ਚਾਉ ਅਤੇ 'ਉਮਾਹ' ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਰੋਸ-ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, 'ਫੁੱਲ' ਨਿਰੋਲ ਅਤੇ ਨਿਰਬਾਣ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਕਾਰ ਯਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ 'ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ' ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਫੁੱਲ' ਆਪਣੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਰਸ, ਰੰਗ, ਖੁਸ਼ਬੋ ਦੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਅਲਮਸਤ ਮਤਵਾਰਾ ਹੋ ਕੇ, ਇਲਾਹੀ ਜੋਬਨ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ 'ਖੀਵਾ' ਹੋ ਕੇ—

ਡੁਲ੍ਹ-ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ
'ਆਪਾ' ਵਾਰਦਾ
'ਜੋਬਨ' ਵੰਡਦਾ
'ਹੁਕਮ' ਕਮਾਉਂਦਾ
'ਸਹਿਜ-ਖੇਲ' ਖੇਲਦਾ
'ਪਿਆਰ-ਸਵੈਪਨਾ' ਵਿਚ

ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣਾ 'ਜੀਵਨ' ਸਫਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ, ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ ਮੰਨ ਅਤੇ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ (ਪੰਨਾ-474)

ਸਸਤਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸੁ ॥
ਕਾਜੁ ਉਆ ਕੋ ਲੇ ਸਵਾਰਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਦੀਨੋ ਦੋਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1017)

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-1382)

ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦਰਖਤ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਵਿਚ ਠੁੱਲੀ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ' ਅਨੁਸਾਰ, ਅਣਜਾਣੇ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੀ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ—ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭੋਲੇ-ਭਾਇ ਸੇਵਾ (Unconscious service) ਨਿਰਬਾਣ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਸੂਖਮ ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ—ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੂਖਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਹ 'ਸੇਵਾ' ਕਰਦਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਾ ਭਰਮ ਭੁਲਾਵਾ, ਸਵਾਰਥ ਅਤੇ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਬਾਨ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। 'ਹਉਂ-ਧਾਰੀ ਸੇਵਾ' ਮਾਇਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲ (Karmic Law) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਹੋ ਕੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

'ਮਾਂ' ਦੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸੇਵਾ ਭਾਵੇਂ ਬੜੀ ਕਠਨ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਵਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ—ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਅਪਣੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ 'ਮਾਂ' ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਕਾਰਮਿਕ ਕਾਨੂੰਨ' ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਝ ਕੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸੇ 'ਮੋਹ' ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੋ ਕੇ, 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ 'ਦਾਤ' ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਉਪਜੀ ਸੀ।

ਜੇਕਰ 'ਮਾਂ', ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੁਕਮ' ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਜੀ 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸੌਮੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਪਣਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਬਾਣ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਤੇ ਕਲਿਆਨ-ਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ।

ਏਥੇ 'ਮਦਰ ਟੇਰੇਸਾ' (Mother Teresa) ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਠੀਕ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ—ਜਿਸ ਨੇ ਬਗੈਰ ਅਪਣਤ ਅਤੇ ਮੋਹ ਦੇ ਅਪਣੇ ਮਸੀਹ ਕਰਾਇਸਟ (Christ) ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਪਾਹਿਜ, ਯਤੀਮ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੌਸ਼ਣ ਦੀ ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ—

1. 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਭਾਵਨਾ' ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਏਕ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਸਭ ਉਪਰਿ
ਜੇਹਾ ਭਾਉ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਈਐ ॥

(ਪੰਨਾ-602)

2. ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ਮਨ ਦੁਆਰਾ, ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਨੇਕ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਾਸਦੀ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਕਾਰਮਿਕ ਕਾਨੂੰਨ (Karmic Law) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ

ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਕਲਿਆਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

3. ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪਰਮ-ਪਦ ਦੇ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਨ ਲਈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੀਜ ਕੇ, ਨਿਰਬਾਣ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ —

1. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ-ਭਾਵ ਦੀ ਵਿਚਾਰ
2. ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ
3. ਸਿਮਰਨ ਅਥਵਾ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ
4. ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲੁ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-12)

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-384)

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਜਿਉ ਦੇਖੈ ਸਸਿ ਕਮਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ-975)

ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ —

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗਣ ਵਿਚ
ਸਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ
ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ ਦੇ ਚਾਓ ਵਿਚ
ਚਾਓ ਦੇ ਜੋਰਦਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ
ਆਤਮਿਕ ਉਮਾਹ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ

ਜਦ—

ਉਛਲਦਾ

ਉਮਡਦਾ

ਡੁਲ੍ਹ-ਡੁਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ

ਆਪਾ ਵਾਰਦਾ

ਆਪਾ ਵੰਡਦਾ

ਆਪਾ ਖਲੋਰਦਾ ਹੈ,

ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਹਰ—

ਚਿਤਵਨੀ
 ਹਰਕਤ
 ਤਕਣੀ
 ਬੋਲ
 ਤੌਰ
 ਦਰਸ਼ਨ
 ਸੰਗਤ

ਰਾਹੀਂ—

ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ
 ਨਾਮ
 ਸ਼ਬਦ
 ਪ੍ਰੀਤ
 ਪ੍ਰੇਮ
 ਰਸ
 ਚਾਓ
 ਉਮਾਹ

ਦਾ ਅਕਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੰਗਾ-ਮਾੜਾ, ਪਾਪੀ-ਪੁੰਨੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ-ਨੀਵੇਂ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤ੍ਰੈ-ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਦੀ ਨਿਕੀ ਜੇਹੀ ਕੂੜੀ ਖਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉਠ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਉਚਮ-ਉਚੇ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੇ, 'ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ' ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਰਸ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਮਤਵਾਲੇ (Intoxicated) ਹੋ ਕੇ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਖੇਲਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਲਾਹੀ-ਮੰਡਲ, ਨਿਜ ਘਰ, 'ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ' ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ 'ਦੂਜੇ ਭਾਵ' ਯਾ ਹਉਮੈ ਅਥਵਾ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਲੇਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਵੇਗ ਯਾ ਹਵਾ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਾਂਗ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਉਮਾਹ ਦਾ ਵੇਗ, ਨਿਤ ਨਵੇਂ ਰੰਗਾਂ-ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਚਾਓ ਵਿਚ ਉਪਜਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਭੋਲੇ-ਭਾਇ, ਨਿਰਬਾਣ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਫੁਲ' ਵਾਂਗ, ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ' ਵੰਡਣਾ, ਲੁਟਾਉਣਾ, ਖਲੇ ਰਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਉ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ, ਹਰ ਖਿਨ, ਹਰ ਘੜੀ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥

(ਪੰਨਾ-273)

ਇਸ 'ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ' ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆਪਾ ਵਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ, ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ, ਹੱਸ ਕੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ, 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕ ਮਾਂਗੈ ॥' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ —

ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਸੇਵਕੁ ਹੋਰਿ ਸਗਲੇ ਬਿਉਹਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ-495)

ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਵਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-1411)

ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਭੀ, 'ਸੇਵਾ' ਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜੁਬਾਨ-ਹੀਣ ਅਤੇ ਬੋਲੀ-ਹੀਣ ਜੂਨਾਂ ਆਪਣੇ 'ਨਾਲ' ਲਿਖੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਅਬੋਲ ਅਤੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ 'ਚੁੱਪ-ਪ੍ਰੀਤ' ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਣਹਾਰ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਅਬੋਲ-ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਸਨੇਹੜਾ' ਅਥਵਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਦੀ 'ਛੋਹ' ਅਭੋਲ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਘਾਲ ਨਾ ਮਿਲਿਓ ਸੇਵ ਨ ਮਿਲਿਓ ਮਿਲਿਓ ਆਇ ਅਚਿੰਤਾ ॥ (ਪੰ.-672)

ਇਹ ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਆਤਮਿਕ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਲਈ, ਇਲਾਹੀ ਮੰਡਲ ਦਾ —

ਜਾਦੂ ਹੈ

ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ

ਘਾਲਣਾ ਹੈ

ਸੇਵਾ ਹੈ

ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ

ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਹੈ

ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਹੈ

ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ ਹੈ

ਨਾਮ-ਨਿਧਾਨ ਹੈ

ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਹੈ

ਸ਼ਬਦ ਹੈ
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਸਾਡੀ ਸੀਮਤ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਸ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ ਸਮਝ, ਬੁੱਝ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚੌਥੇ ਪਦ, ਪਰਮ-ਪਦ, ਆਤਮ-ਮੰਡਲ, 'ਤਤ-ਜੋਗ' ਕਾ ਬੇਤਾ ਹੋਵੇ।

ਸੇ ਭਗਤ ਸੇ ਸੇਵਕਾ ਜਿਨਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-733)

ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰੇ ਸਚ ਸਬਦਿ ਪਤੀਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-767)

ਐਸੇ ਜਨੁ ਬਿਰਲੇ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ ॥ (ਪੰਨਾ-1302)

ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਆਪਣੇ ਦਾਤੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ—

'ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ' ਦੀ 'ਪ੍ਰਣਾਲੀ' ਬਣ ਕੇ
ਇਲਾਹੀ 'ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਕੇ'
ਇਲਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆਂ ਦਾ 'ਵਰਤਾਵਾ' ਬਣ ਕੇ
ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲੇ ਦਾ 'ਸਾਕੀ' ਬਣ ਕੇ
ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ 'ਮੀਂਹ' ਬਣ ਕੇ
'ਨਾਮ-ਸੂਰਜ' ਦੀ 'ਧੁੱਪ' ਬਣ ਕੇ
ਨਾਮ-ਫੁੱਲ ਦੀ 'ਮਹਿਕ' ਬਣ ਕੇ
ਮਾਂ-ਪਿਆਰ ਦੀ 'ਮਮਤਾ' ਬਣ ਕੇ
ਸਬਦ ਦਾ 'ਰਸ' ਬਣ ਕੇ
ਜੀਵਨ-ਰੌ ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਬਣ ਕੇ
ਇਲਾਹੀ 'ਨਾਦ' ਦੀ ਸੁਰ ਬਣ ਕੇ
'ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ' ਬਣ ਕੇ

'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਆਪਣਾ 'ਆਪਾ'—

ਪਿੰਜਦਾ

ਵਾਰਦਾ

ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ

ਵੰਡਦਾ

ਖਲੇਰਦਾ

ਲੁਟਾਉਂਦਾ

ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ

ਹੋਇਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਤੁਕ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ —

ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ (ਪੰ.-474)

ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਯਾ 'ਵਾਹ-ਵਾਹ' ਸਾਡੀ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾ ਕੇ ਤਕੜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਸੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਰਾਂ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਉਸ ਬੰਸਰੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਤਾਂ ਇਕ ਟੱਕਾ ਹੀ ਸੀ — ਪਰ ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਵੱਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ 'ਲੱਖਾਂ' ਦੀ ਬਣ ਗਈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਰੋਂ-ਘਰੋਂ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ 'ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ' ਦੀ 'ਦਾਤ' ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੀ 'ਸੇਵਾ' ਵਿਚ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਵਕ 'ਲਖੀਣਾ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਢ ਦਾਮ ਕੋ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥ (ਪੰ.-487)

ਇਸ ਆਤਮਿਕ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਵਿਚ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਰੋਂ, ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ, ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦੀਆਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਹਾਂ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਖਲੋਰਨ ਲਈ, ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ 'ਪ੍ਰਣਾਲੀ' ਯਾ 'ਵਰਤਾਰਾ' ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ-ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-421)

ਜਿਨ ਕੰਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਇਆ ॥ (ਪੰ.-573)

ਮੁਕਤਿ ਭੁਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਜਿਸ ਤੂੰ ਆਪਿ ਕਰਾਇਹਿ ॥ (ਪੰ.-749)

ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਨ ਨੋ ਲੈਹਿ ਤੂ ਲਾਈ ॥ (ਪੰ.-1101)

ਇਹ ਸਾਰੀ ਇਲਾਹੀ 'ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ' ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਦਾਤੇ' ਦੀ ਅਨੰਤ —

ਮਿਹਰ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼

ਨਦਰ-ਕਰਮ
ਪਿਆਰ
ਹੁਕਮ
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ —

The whole cosmic Drama is an expression and manifestation of Divine Will, Divine Love and Divine Grace.

ਇਸ ਅਨੰਤ ਇਲਾਹੀ 'ਖੇਲ' ਅਖਾੜੇ (Cosmic Drama) ਅੰਦਰ 'ਸੇਵਕ' ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜੇਹੇ 'ਪੁਰਜੇ' ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ, ਹੁਕਮ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਰੰਗ, ਚਾਓ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੱਡਰੀ ਹਸਤੀ ਅਥਵਾ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ —

‘ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ’ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ

ਸਬਦ ਦੀ ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਵਿਚ

ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵੇਗ ਵਿਚ

‘ਸੇਵਕ’ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ‘ਮਰਜ਼ੀ’ ਯਾ ਸਿਆਣਪ ਨਿਰਬਲ ਅਤੇ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅੱਡਰੀ ‘ਹਉ’ ਅਥਵਾ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਨਦਰ-ਕਰਮ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਚਾਓ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਬਖਸ਼ ਕੇ, ‘ਨਾਨਕ-ਘਰ’ ਦਾ ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ‘ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ’ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ‘ਸੇਵਕ’ —

ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਬੁੱਝ ਕੇ

ਇਲਾਹੀ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ

ਜੀਵਨ-ਰੌ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ‘ਸੁਰ’ ਹੋ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ‘ਬੈ-ਖਰੀਦ ਗੋਲਾ’ ਬਣ ਕੇ

‘ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ’ ਬਣ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਸ਼ਮਾ’ ਉਤੇ ਆਪਾ ਵਾਰ ਕੇ

ਖਿਨ-ਖਿਨ, ਪਲ-ਪਲ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ‘ਬਲੀਦਾਨ’ ਕਰਕੇ

ਆਪਣੇ ਤਨ-ਮਨ ਨੂੰ 'ਪਿੰਜਦਾ' ਹੋਇਆ

ਰਾਖੜੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਦਾ ਹੋਇਆ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ 'ਸੇਵਕ' ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ—

ਗੁਰੂ, ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸੇਵਾ।

ਇਕੋ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਦੀ ਡੋਰੀ ਦੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸਤਾਹ (waive-length) ਤੇ ਆਤਮ ਲਿਸ਼ਕਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਸੇਵਕ ਸੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੇ ਸੇਵਕ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ (ਪੰਨਾ-101)

ਇਸ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਉਚਾਈ ਵਿਚ, 'ਸੇਵਕ'—ਗੁਰੂ ਵਿਚ 'ਸਮਾ' ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ

ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ ॥ (ਪੰਨਾ-11)

ਜੋ ਤੁਧ ਸੇਵਹਿ ਸੋ ਤੂਹੇ ਹੋਵਹਿ ਤੁਧ ਸੇਵਕ ਪੈਜ ਰਖਾਈ ॥ (ਪੰ.-758)

ਜੋ ਤੁਧ ਸੇਵਹਿ ਸੋ ਤੁਧ ਹੀ ਜੇਹੇ ਨਿਰਭਉ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਹੇ ॥ (ਪੰ.-1021)

ਤੁਧੁ ਨੋ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਤੁਝਹਿ ਸਮਾਵਹਿ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਦਾ ॥ (ਪੰ.-1060)

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥ (ਪੰਨਾ-1076)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਕਮਾਇਆ ਤੇ ਸਾਨੂੰ 'ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ' ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ। ਇਹਨਾਂ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਅਨੇ ਕਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਭੀ ਨਿਰਮਲ, ਨਿਰਬਾਣ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ 'ਆਤਮਿਕ ਸੇਵਾ' ਕਮਾਈ ਹੈ।

ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤਾਂ—

ਨਾਨਕ-ਪਿਆਰ

ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ

ਸਿਮਰਨ

ਰੁਣ-ਝੁਣ

ਚਾਓ

ਖੇੜਾ
ਜੀਅ ਦਾਨ

ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ —

ਪਿਆਰ ਤੱਕਣੀ
ਮਿੱਠੇ ਬਚਨ
ਪਿਆਰ 'ਛੋਹ'
ਜੀਵਨ ਕਿਰਨਾਂ
ਨਦਰ-ਕਰਮ

ਦੁਆਰਾ —

ਚੁਪ-ਚੁਪੀਤੇ
ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ
ਅਣਜਾਣੇ
ਗੁਪਤੋ-ਗੁਪਤੀ

ਹੋਰਨਾ ਅਭਿਲਾਖੀ ਜਿਗਿਆਸੂਆਂ ਨਾਲ, 'ਵਣਜ-ਵਪਾਰ' ਅਥਵਾ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਮਖ ਜਨ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ —

ਉਚਮ-ਉਚੀ
ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ
ਨਿਰਮਲ
ਨਿਰਬਾਣ
ਨਿਸ਼ਕਾਮ

'ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ' ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਰਸ਼ੀ ਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਛੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਹਰੂ ਮਹਿ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ ॥
ਜੀਅ ਦਾਨੁ ਦੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਨਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਲੈਨਿ ਮਿਲਾਏ ॥ (ਪੰ.-749)

ਮਾਇਕੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਾਰਨ —

ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਪਲਚਦੀ
ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੀ
ਫੋਕੇ ਕਰਮਾਂ-ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਉਝੜ ਪਈ
'ਕੂਰ ਕ੍ਰਿਆ' ਵਿਚ ਉਰਝੀ ਹੋਈ

ਕਿਸੇ ਹੋਣਹਾਰ ਅਭਿਲਾਖੀ 'ਰੂਹ' ਨੂੰ —

ਮਾਇਆ-ਮੰਡਲ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ
ਆਤਮਿਕ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਕੇ
ਸਹੀ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ-ਸੋਧ' ਦੇ ਕੇ
ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ
'ਜੀਅ-ਦਾਨ' ਬਖਸ਼ਣਾ ਹੀ

ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਅਤਿ —

ਉੱਚੀ
ਸੁੱਚੀ
ਸ਼੍ਰੇਣੀ
ਉਤਮ
ਅਨੁਭਵੀ
ਕਰਮਾਤੀ

ਇਲਾਹੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।

ਐਸੀ ਅਨੁਭਵੀ ਆਤਮਿਕ ਕਰਮਾਤੀ ਸੇਵਾ — ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ,
ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਭਗਤ, ਹਰਿਜਨ, ਪਿਆਰੇ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਿਮ-ਖੇਲ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਭਾਵਨਾ ਲਈ —

‘ਪੈਰੀ ਪੈ ਪਾਖਾਕ ਹੋਇ ਛਡਿ ਮਣੀ ਮਨੂਰੀ’
‘ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਮੁਰੀਦੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ’
‘ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ’ ਹੋ ਕੇ
‘ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ’ ਬਣ ਕੇ
ਅਪਣਾ ‘ਆਪਾ’ ਵਾਰ ਕੇ

ਹੁਕਮ ਦੇ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਕਾਰ ਕਮਾਉਣੀ ਹੈ॥

(ਸਮਾਪਤ)

